

A Jászkun Redemptio

1745. május 6.

Az alán eredetű jászok a 13. század elején a kunokkal együtt érkeztek Magyarországra, s telepedtek meg a Zagyva medencében, a mai Jászság területén. A jászok és a kunok letelepedésüktől fogva különböző kiváltságokat (közigazgatási autonómia, vám és harmincad mentesség, szabad bíraskodás, pallosjog, területhez kötött nemesség stb.) élveztek, amelyért cserébe mindenkor katonáskodással tartoztak a királynak. Kiváltságaikat időről-időre megerősítették a mindenkori uralkodókkal, de a török hódoltságot követően azonban veszélybe került autonómiájuk, szabadságuk.

A 150 éves török uralom megszűnése a jászok részére nem hozta meg a várva várt szabadságot. A Jászságot 1694-ben hagyták el a török csapatok, iszonyú pusztítást hagyva maguk után. A Jászföld népe azonban alig lélegzett fel, máris újabb veszély fenyegette szabadságukat. Jóllehet I. Lipót császár Nagy Mátyás és Muhoray Mihály jászberényi lakosok közbenjárására 1696. november 5-én megerősítette a jászkunok kiváltságait, de eközben Kolonits Lipót esztergomi érsek, az udvari kamara elnöke már az eladásukról alkudozott. A török kiűzését követően a bécsi udvar fegyverrel meghódított területnek tekintette Magyarországot és úgy gondolta a fegyveres hódítás jogán szabadon rendelkezhet vele. A császári kincstár üres lévén, elhatározták a korona uralma alá került ún. *új szerzeményű területek* pénzé tételét.

Mivel IV. Béla király óta a Jászság és a két Kunság a magyar szent korona tulajdonát képezte, így ezen területek is az eladandó jószágok sorába kerültek. 1699-ben megbízták Pentz János egri kamarai prefektust, hogy járja be és értékelje fel a Jászkunságot. Ez meg is történt, a Hármaskerület értékét 700.000 rajnai aranyforintban állapította meg, de a tárgyalások során a vételárat 500.000 forintra szállították le.

1702. március 22-én létre is jött az egyezés, amely értelmében I. Lipót császár 500.000 rhénes forintért eladta a Jászkunságot a boldogságos Szűz Máriáról elnevezett Német Lovagrendnek, akinek nagymestere ebben az időben Ferenc Lajos herceg volt, aki közeli rokona volt Lipótnak.

Még ugyanez év májusában a kor szokásának megfelelően mind három kerületben meg is történt az új földesúr beiktatása. Az eladás ellen általános volt a tiltakozás mind az országgyűlés, mind a nádor, mind pedig a Hármaskerület lakosai részéről, de mind hiábavaló volt, a jászok és kunok sorsa közel fél évszázadra megpecsételődött, jobbágysorba kerültek, elveszítve korábbi kiváltságaikat és szabadságukat.

Az eladottság 43 éve alatt a jászok és a kunok rendkívüli erőfeszítéseket tettek jogtalanul elvett kiváltságaik visszaszerzésére. Közben lezajlott a Rákóczi szabadságharc is, amelyhez a jászok elsőként csatlakoztak, elsősorban hazafiúi érzületből, de annak győzelmétől remélték sorsuk jobbra fordulását is. A szabadságharc azonban elveszett, így a kiváltságokat sem sikerült visszaszerezniük. Az 1711-ben Szatmárban megkötött békefeltételek 5. pontjában azonban benne szerepelt a Jászkunság visszaváltása.

A jászok és kunok mindent elkövettek, hogy régi kiváltságaikat és szabadságukat visszanyerjék. A folyamatos tárgyalások eredményeként elérték, hogy zálogformára változtatták az eredendően jogtalan eladást. 1715-ben pedig a Német Lovagrend kijelentette, hogy lemond az örökvételi jogról, a Jászkunság tulajdonjogáról, ha visszakapja az érte kifizetett 500.000 forintot. A jászok és a kunok először abban reménykednek, hogy az ország majd kifizeti a kért összeget, de sajnos ez nem történt meg, így 1723-ban már azt tervezik, hogy a váltságösszeg felét kifizetik maguk, de a másik felét a király biztosítsa.

1731-ben a Pesten építendő invalidus vagyis a rokkant katonák kórházára összegyűlt pénzalapból az Udvari Kamara végül is kifizette a Német Lovagrendet, de mindez csupán azt jelentette, hogy a Jászkunság földesurat cserélt. Továbbra is hatalmas adóterhek és

megaláztatások sújtották a jászokat és a kunokat. A jászok kitartóan továbbra is arra törekedtek, hogy az új földesúrtól is megszabaduljanak.

1744. december 24-én a Jászkun Kerületek kapitányai, esküdtjei és lakosai nevében Jászberényből keltezte egy kérvényt adtak be a Helytartó Tanácshoz, amelyben ajánlkoztak a pesti Invalidus Háznak az 500.000 forintot kifizetni, ha annak fejében a nádori bíraskodás alá és kiváltságaikba visszahelyeztetnek, s ha a régi kegyúri- és pallosjogokban is megerősítést nyernek. Mivel a Habsburg ház ebben az időben éppen háborúba keveredett Frigyes német választófejedelemmel, s a háborúhoz sok pénz és katona kellett, ezért Mária Terézi kegyesen megengedte, hogy a jászkunok visszaszerezzék régi szabadságukat. Ennek fejében még ezer lovas katonát is ki kellett állítaniuk a királynő szolgálatába. Ez volt a híres jászkun huszárezred.

A redemptios ügyek intézésére mindhárom kerület megbízta egy-egy jeles képviselőjét, hogy szorgalmazza annak véghezvitelét. A Jászságot *Horváth János*, a Hármas Kerület főnótáriusa, a Kiskunságot *Nánássy János* volt kapitány, a Nagykunságot pedig a karcagi *Varró István*, a város nótáriusa képviselte. A nevezett személyek igen ügyesen és eredményesen jártak el, mert 1745. május 6-án *Mária Terézia* aláírta azt a diplomát, amelyben visszaadta a jászoknak és a kunoknak korábbi privilégiumait és szabadságjogát.

Jóllehet a redemptio óriási anyagi teherrel járt, mégis nagy örömet okozott a Jászság és a Kunság minden lakójában. A visszaváltás összegének kifizetésére a jászok hatalmas gyűjtésbe kezdtek, óriási kölcsönöket vettek fel, és megnyitották a Jászság kapuit a betelepülni vágyó felvidéki kismemesek előtt. Végül is összegyűlt az a hatalmas summa, amely némi kamattal 580.000 rhénesi vagyis rajnai aranyforintot tett ki.

A megváltási összeg mértékét a Jászkun- Hármas Kerület 1745. november 22-én megtartott közgyűlésén határozták meg terület és népesség arányosan. A jász településekre ebből 221.750 rajnai aranyforint esett.

A jász települések kötelezettségei a következők voltak:

	települések	befizetett összeg
1.	Jászberény saját határáért	40.400.—
	Bérelt pusztáinak határáért	24.750.-
	összesen:	65.150.-
2.	Apáti saját határáért	17.000.-
	Bérelt pusztáinak határáért	13.000.-
	összesen:	30.000.-
3.	Árokszállás saját határáért	19.400.
	Bérelt pusztáinak határáért	13.000.-
	összesen:	32.400.-
4.	Alsószentgyörgy saját határáért	12.900.-
	Bérelt pusztáinak határáért	6.750.-
	összesen:	19.650.-
5.	Fényszaru saját határáért	9.000.-
	Bérelt pusztájáért	4.000.-
	összesen:	13.000.-
6.	Kisér saját határáért	12.600.-
	Bérelt pusztájáért	5.000.-
	összesen:	11.600.-

7.	Ladány saját határáért Bérelt pusztájáért	11.300.- 3.750.-
	összesen:	15.050.-
8.	Jákóhalma saját határáért Bérelt pusztáiért	9.700.- 3.250.-
	összesen:	12.950.-
9.	Dósa saját határáért Bérelt pusztájáért	8.100.- 750.-
	összesen:	8.850.-
10.	Jásztelek saját határáért Bérelt pusztájáért	7.600.- 750.-
	összesen:	8.350.-
11.	Felsőszentgyörgy saját határáért Bérelt pusztájáért	4.000.- 750.-
	összesen:	4.750.-

A redemptiot követően a Jászföld társadalmi és gazdasági életében soha nem látott fellendülés indult meg. A redempcios időben volt a Jászság életének legvirágzóbb és leggazdagabb időszakában. S ez a korszak egy századnál is tovább tartott. A redemptio új jogrendet, földtulajdont és társadalmi berendezkedést eredményezett. Átala a kiváltságos kerületek a szabad királyi városokhoz hasonló jogokat kaptak (belső ügyekben maguk intézkedhettek, a tisztségviselőket maguk választhatták, kisebb királyi haszonbérleteket kaptak: kocsmá- és mézárszéktartás, a vadászat, a halászat és a boltnyitás joga, valamint vám- és harmincad mentességet).

A redemptiot követően, az új közjogi helyzetből fakadóan egy *új jász nép* született meg, akik közül sokan eredendően nem voltak jászok, de egyértelműen azzá váltak. Ettől kezdve csak az mondhatta magát jásznak, aki azzá tette magát a földváltásban való részvétellel. Többé nem azon múlt jász voltuk, hogy ki lakik régebben a Jászságban, hanem azon, hogy ki váltott földet. A jász társadalomnak az a rétege, mely földdel rendelkezett, mindenkor jász volt, s elméletileg egyenlő jogokkal bírt, még ha sokan egyéni nemességet is szereztek maguknak.

A redemptiot követően a jász társadalom nem vagyoni, hanem közjogi alapon rétegekre tagozódott. A kialakult helyi társadalom legfelső rétegét képezték a teljes jogú *redemptusok* és *redemptus-nemesek*, a következő réteg az *irredemptusoké* volt, majd legvégül a *zsellérek* (inquilinusok) következtek

A redemptio gazdaságilag is rendkívül fontos esemény volt. A jászok gazdasági autonómiája országos viszonylatban is egyedülállónak minősült. A redemptio után olyan földközösség és kötött gazdálkodás alakult ki a Jász Kerületben, amelynek a Kunságon kívül sehol nem volt párja az Alföldön. A jászok maguk szabták meg azt a gazdasági formát, amely alól a közösség egyetlen tagja sem vonhatta ki magát. A redemptiot követő időszak a Jászság gazdasági életében továbbra is a pásztorkodásnak kedvezett a legjobban. A jászoknak földesuruk nem lévén, senki sem kényszerítette őket a földművelésre, így zavartalanul úzhették ősi foglalkozásukat, a pásztorkodást.

A redemptio által nyújtott előnyök teret engedtek a jászsági mezővárosok és a jász redemptusok korai polgárosulásának, sajátos parasztpolgári fejlődésének is, amely az élet minden területén érezte hatását. Ekkor alakult ki a jászok jellegzetes parasztpolgári viselete is, amelyben nemcsak a kiváltságos helyzetből eredő jómód, tehetőség nyilvánult meg, de jól tükrözte gazdája etnikai hovatartozását is. Az ünnepi öltözetek finom textíliái, drága díszítő

matériái, uralkodó kék színe és elegáns megjelenése, rendkívül jól mutatta a kiváltságos jászok parasztpolgári életmódját, tartását, büszkeségét.

A redemptio rendkívüli jelentőségű volt a jászok életében, társadalmilag és gazdaságilag egyaránt. S mindezen túl még szorosabb kötelékbe fonta a Három Kerületet és megerősítette a jászokat kezdettől fogva jellemző *öntudatot*.

A redemptios diploma aláírásának napját a jászok és a kunok ma is a legnagyobb ünnepüként tartják számon. S mit jelent ma számukra a redemptio? Őseik szülőföldszeretetét, példás összefogását a szabadság visszaszerzéséért, tartást, becsületet, és büszkeséget, hogy jászok és kunok.

Bathó Edit
múzeumigazgató